

APRŪPINIMAS MAISTU – IŠŠŪKIAI EUROPOS SAJUNGAI

Remigijus Čiegis¹, Birutė Kulvelytė²,

¹ Klaipėdos universitetas, ² Vytauto Didžiojo universitetas

Pasaulyje egzistuoja skirtingos globalinės, nacionalinės ir namų ūkių lygio apsirūpinimo maistu problemos. Bet kol kas nėra vieningos nuomonės, kokie turėtų būti naudojami aprūpinimo maistu tyrimo būdai ir rodikliai, susiejant juos su aprūpinimo maistu problemos galimais sprendimo būdais, todėl svarbu išanalizuoti aprūpinimo maistu būdus ir rodiklius. Aprūpinimo maistu klausimai dažniausiai yra nagrinėjami besivystančiose šalyse remiantis prielaida, jog pramoninėse valstybėse aprūpinimo maistu problemos yra palyginti menkos ir aprūpinimo maistu lygis daugmaž vienodas. Tačiau nėra atsižvelgiama į tai, jog ir pramoninėse valstybėse egzistuoja skirtingi žemės ūkio gamybos mastai, prekybos politika bei pajamų lygis. Šiame straipsnyje įvertinta aprūpinimo maistu situacija ir poveikis ekonominiam augimui, kurie straipsnyje nagrinėjami Vakarų ir Rytų Europos bei Baltijos šalių aspektu.

Raktiniai žodžiai: aprūpinimas maistu, darnus vystymasis, maisto prieinamumas, rodikliai, Vakarų ir Rytų Europos bei Baltijos šalys.

Įvadas

Aprūpinimo maistu klausimai dažniausiai yra nagrinėjami besivystančiose šalyse remiantis prielaida, jog pramoninėse valstybėse aprūpinimo maistu problemos yra palyginti menkos ir aprūpinimo maistu lygis daugmaž vienodas. Tačiau nėra atsižvelgiama į tai, jog ir pramoninėse valstybėse egzistuoja skirtingi žemės ūkio gamybos mastai, prekybos politika bei pajamų lygis.

Nepaisant pasikeitusio požiūrio į maisto saugumo problemą besiplėtojant aprūpinimo maistu sąvokai, tebeegzistuoja skirtingi požiūriai į bado, taip pat ir aprūpinimo maistu stoka priežastis. Be to, aprūpinimo maistu stoka tampa ne tik socialine, bet ir ekonomine kai kurių šalių problema. Pasaulyje egzistuoja skirtingos globalinės, nacionalinės ir namų ūkių lygio apsirūpinimo maistu problemos. Aprūpinimas maistu darosi svarbia ir vadybos problema, nes būtina parengti efektyvią aprūpinimo maistu strategiją tiek nacionaliniu, tiek regioniniu ir globaliu mastu. Todėl straipsnyje bus nagrinėjama aprūpinimo maistu lygis skirtingose Europos Sąjungos šalyse, akcentuojant Baltijos šalis, nes aprūpinimo maistu problemos buvusiose socialistinėse šalyse yra nepakankamai iširtos.

Be to, kol kas nėra vieningos nuomonės, kokie turėtų būti naudojami aprūpinimo maistu tyrimo būdai ir rodikliai, susiejant juos su aprūpinimo maistu problemos galimais sprendimo būdais (Čiegis, 2010b). Todėl svarbu išanalizuoti aprūpinimo maistu būdus ir rodiklius.

Straipsnio tikslas – įvertinti aprūpinimo maistu galimybes Europos Sąjungoje.

Straipsnio objektas – aprūpinimas maistu.

Taikyti metodai: mokslinės literatūros analizė (siekiant apibrėžti aprūpinimo maistu Vakarų ir Rytų Europos bei Baltijos šalyse problemą), statistikos anali-

zės metodas (siekiant įvertinti aprūpinimo maistu apimtį ir galimybes Vakarų ir Rytų Europos bei Baltijos šalyse).

Tyrimui atlikti buvo naudojama mokslinės literatūros apžvalga, joje pateikiamų teiginių ir apibendrinimų grupavimas, sisteminimas bei lyginamoji analizė, duomenų analizė, remiantis statistiniais metodais. Mokslinės literatūros analizei buvo naudojami tarptautinių organizacijų dokumentai, užsienio autorių moksliniai straipsniai, juose pateikiamų tyrimų rezultatų apibendrinimas. Statistinių duomenų analizei buvo naudojami JT maisto ir žemės ūkio organizacijos ir Europos Bendrijų statistikos tarnybos (Eurostato) duomenų bazėse pateikti duomenys. Analizės metodas apima indekso sudarymo metodą ir aprašomosios statistikos metodus.

1. Aprūpinimo maistu sąvoka

Dabartinė aprūpinimo maistu (angl. *food security*) samprata atsirado XX a. devintajame dešimtmetyje, kada diskusijos apie maisto politiką perėjo nuo maisto pasiūlos prie maisto paklausos klausimų nagrinėjimo (Čiegis, 2010a). M. Smith ir kt. (1992) pateikė beveik 200 mokslinėje literatūroje rastų maisto saugumo sąvokos apibrėžimų, kurie atspindėjo šios sąvokos plėtotę.

Pradinis maisto išteklių kaip pagrindinės aprūpinimo maistu stokos (angl. *insecurity*) priežasties akcentavimas atsispindėjo 1974 m. įvykusiame Pasaulio viršūnių susitikime maisto klausimais (angl. *World Food Summit*) (Frankenberger, 1998). Tačiau XX a. devintojo dešimtmečio viduryje tapo aišku, jog pakankamas maisto kiekis nacionaliniu mastu dar nereikšė aprūpinimo maistu individų ir namų ūkių lygiu. Buvo suvokta, jog maisto saugumo stoka atsiranda, kai maisto yra, tačiau jis nėra prieinamas dėl sumažėjusios žmonių teisės gauti maistą. Tokiam pažiūrų pasikeitimui didelę įtaką turėjo Amartya Sen'o teisės į maistą (angl. *food entitlement*) teorija (Frankenberger, 1998).

Teisės į maistą teorija vėliau buvo išplėtotą į „darnaus pragyvenimo šaltinio požiūrį“ (angl. *sustainable livelihood approach*), kuris nagrinėja kaip namų ūkiai paskirsto skirtingų rūšių turta tam, kad išlaikytų savo aprūpinimą maistu (Corbett, 1988). Šis požiūris analizuoja skirtingas turto rūšis, kurios apima *socialinį kapitalą, žmogiškąjį kapitalą, finansinį kapitalą, fizinį kapitalą ir ekologinį kapitalą* (Beddington, 1999). Tai susiję su darnaus vystymosi ekonominėje teorijoje iš naujo suformuluota bei gerokai išplėsta kapitalo kategorija, išskiriant *keturias* pagrindines jo formas: a) *žmogaus sukurtą kapitalą*; b) *gamtinį kapitalą*; c) *žmogiškąjį (ar intelektualinį) kapitalą*, d) *socialinį/ organizacinį kapitalą* (Čiegis, 2004). Pragyvenimo šaltinis yra darnus *ekologiniu požiūriu*, kai jis išsaugo arba padidina globalius arba vietinius išteklius, nuo kurių priklauso pragyvenimo šaltiniai, bei darnus *socialiniu požiūriu*, jei jis gali susidoroti su „šokais“ ir po jų atsistatyti į pradinę padėtį.

1985 m. Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija (angl. *Food and Agriculture Organization* (FAO)) išplėtė maisto saugos sąvoką ir įtraukė trečią aspektą – priėjimo prie egzistuojančių išteklių užtikrinimą pažeidžiamoms grupėms, t. y. turi būti balansas tarp pasiūlos ir paklausos. Aprūpinimas maistu dabar buvo

suprantamas kaip „užtikrinimas, kad visi žmonės bet kuriuo metu turėtų tiek fizinį, tiek ekonominį priėjimą prie pagrindinio maisto, kurio jiems reikia“ (FAO, 1983).

Dabartiniu metu plačiai pripažįstama 1996 m. Pasaulio viršūnių susitikime maisto klausimais apibrėžta sąvoka: „Aprūpinimas maistu egzistuoja, kai visi žmonės bet kuriuo metu turi tiek fizinį, tiek ekonominį priėjimą prie pakankamo, saugaus ir maistingo maisto, kuris tenkina jų mitybos poreikius, reikalingus sveikam ir aktyviam gyvenimui“ (World Food..., 1996). Šis apibrėžimas nurodo tokias aprūpinimo maistu dimensijas (Hahn, 2000):

- maisto buvimas (angl. *availability*);
- priėjimas prie maisto;
- maisto panaudojimas;
- stabilumas.

Maisto saugumas turi įtakos gyventojų mitybos saugumui (angl. *nutritional security*). Tačiau mitybos saugumas priklauso ne tik nuo maisto saugumo, bet ir nuo sveikatos priežiūros ir sveikos gyvenamosios aplinkos (Smith, 2003).

P. Wehrheim ir D. Wiesmann (2006) teigia, jog daugelis pagrindinių veiksnių, lemiančių aprūpinimo maistu lygį pereinamosios ekonomikos šalyse, kurioms galima priskirti ir Lietuvą bei kitas buvusias socialistines šalis, yra panašūs į tuos, kurie egzistuoja besivystančiose šalyse. Todėl analizei galima naudoti aprūpinimo maistu struktūrą, apibrėžiamą makro (maisto buvimas), mezo (priėjimas prie maisto) ir mikro (maisto panaudojimas) lygiais.

2. Aprūpinimo maistu tyrimo būdai ir rodikliai

Aprūpinimo maistu tyrimuose taikoma daug skirtingų metodologijų (Čiegis, 2010b). Pasak R. Pérez-Escamilla ir A. M. Segall-Corrêa (2008), aprūpinimo maistu stokai šalyje įvertinti gali būti naudojamas vienas iš penkių būdų:

- *Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos metodas* nustato per dieną gyventojui tenkančias kalorijas ir apskaičiuoja puspadžiu gyvenančių dalį šalyje.
- *namų ūkių pajamų ir išlaidų tyrimai* atliekami apklausiant respondentus jų namuose. Respondentai pateikia informaciją apie maistui ir kitoms reikmėms išleistus pinigus.
- *maisto suvartojimo (angl. food/dietary intake) tyrimai* matuoja faktiškai suvartoto maisto kiekį remiantis mitybos istorijomis, dalyvių prisiminimais apie suvartotą maistą, mitybos dažnumo klausimynais ir kt.
- *antropometrija* naudojama norint apskaičiuoti nusilpusių nuo prastos mitybos dalį populiacijoje.
- *namų ūkių aprūpinimo maistu stokos skalės*, kurios paremtos asmenų suvokimu ir patirtimi.

Taigi aprūpinimas maistu yra sudėtinė sąvoka ir vienas rodiklis negali apibūdinti, kas yra saugu maisto saugumo atžvilgiu ir kas ne (FAO, 2008).

Aprūpinimo maistu aiškinama daugybe veiksnių, kurių svarba gali skirtis priklausomai nuo regiono, šalies ar gyventojų grupės. Šie veiksniai gali būti suskirstyti į keturias grupes (FAO, 2000; 2008):

- socioekonominė ir politinė aplinka;
- maisto ekonomika;
- priežiūros praktikos;
- sveikata ir sanitarinės sąlygos.

Daugelis namų ūkių maisto saugumo išmatavimų yra tiesioginiai ir netiesioginiai rodikliai, atspindintys maisto pasiūlą, priėjimą prie maisto ir jo rezultatus, rinkinys (Hendriks, 2005). S. Maxwell ir T. Frankenberger (1992) išskiria 25 plačiai apibrėžtus rodiklius, atskirdami „proceso rodiklius“, kurie atspindi maisto pasiūlą ir priėjimą prie maisto, nuo „rezultato rodiklių“, kurie įvertina maisto suvartojimą bei mitybos būklę, pastaruosius rodiklius dar suskirstydami į tiesioginius ir netiesioginius. K. Chung ir kt. (1997) nurodo, jog net atskiras rodiklis gali turėti daug skirtingų kombinacijų ir išskiria 450 rodiklių. P. Webb ir kt. (2002) rodiklius grupuoja atsižvelgdami į maisto saugumo sąvokos dimensijas.

R. Gross ir kt. (2000) savo ruožtu teigia, kad norint nustatyti nacionalinę aprūpinimo maistu situaciją, svarbu apžvelgti skirtingų maisto produktų gamybą, gimstamumą ir populiacijos tendencijas. Pagrindiniai maisto prieinamumo rodikliai, pasak šių autorių, yra maisto kainos ir gyventojui tenkantis maisto suvartojimas.

Bandymai nustatyti maisto saugumą atspindinčių veiksnių tendencijas gali būti suskirstyti į dvi kategorijas (FAO, 2003): tuos, kurie tiesiogiai matuoja vartotojų poreikiams patenkinti reikalingo maisto trūkumą, ir tuos, kurie atspindi galimybes šiuos poreikius patenkinti.

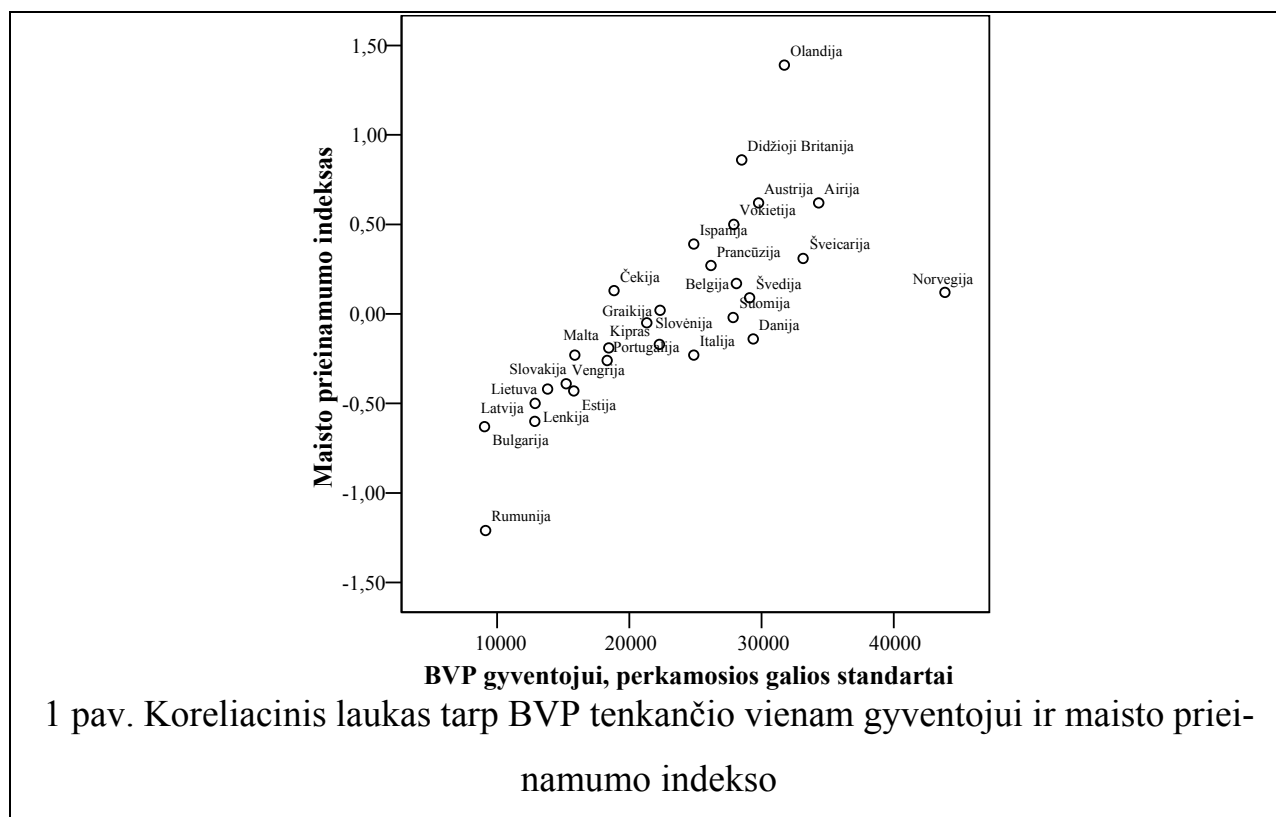
3. Aprūpinimo maistu įvertinimas

Atlikti aprūpinimo maistu palyginimo tarp šalių tyrimai dažniausiai neatsižvelgia į kai kuriuos svarbius aprūpinimo maistu aspektus, tokius, kaip pavyzdžiui, prieinamumas. Baltijos ir kitos Rytų Europos šalys skiriasi nuo Vakarų Europos šalių daugeliu ekonominių rodiklių, o ypač pajamomis, todėl būtų logiška manyti, jog jos skirsis ir aprūpinimo maistu atžvilgiu (Čiegis, 2010c).

Aprūpinimo maistu palyginimui tarp šalių naudojami svarbiausi rodikliai, pasirinkti remiantis teorine ir analitine analize (Čiegis, 2010a, 2010b). Pasirinkti aprūpinimo maistu rodikliai buvo suskirstyti atsižvelgiant į aprūpinimo maistu dimensijas. Trylika aprūpinimo maistu rodiklių buvo sudaryti naudojant JT maisto ir žemės ūkio organizacijos (angl. FAO) ir Europos Bendrijų statistikos tarnybos (Eurostato) duomenų bazėse pateiktus duomenis.

Ankstesniuose tyrimuose dažniausiai aprūpinimas maistu būdavo vertinamas vienu aspektu, t. y. šalyje esančio maisto, tenkančio vienam gyventojui kiekiu. Mūsų atlikto tyrimo duomenys rodo, jog įvertinus ir kitus aprūpinimo maistu aspektus tebeegzistuoja stiprus ryšys tarp aprūpinimo maistu ir šalies ekonominio išsivystymo lygio.

Stipriausias ryšys buvo rastas tarp maisto prieinamumo aspekto ir BVP tenkančio gyventojui. 1 paveiksle galime matyti tiesioginę priklausomybę tarp šių kintamųjų.

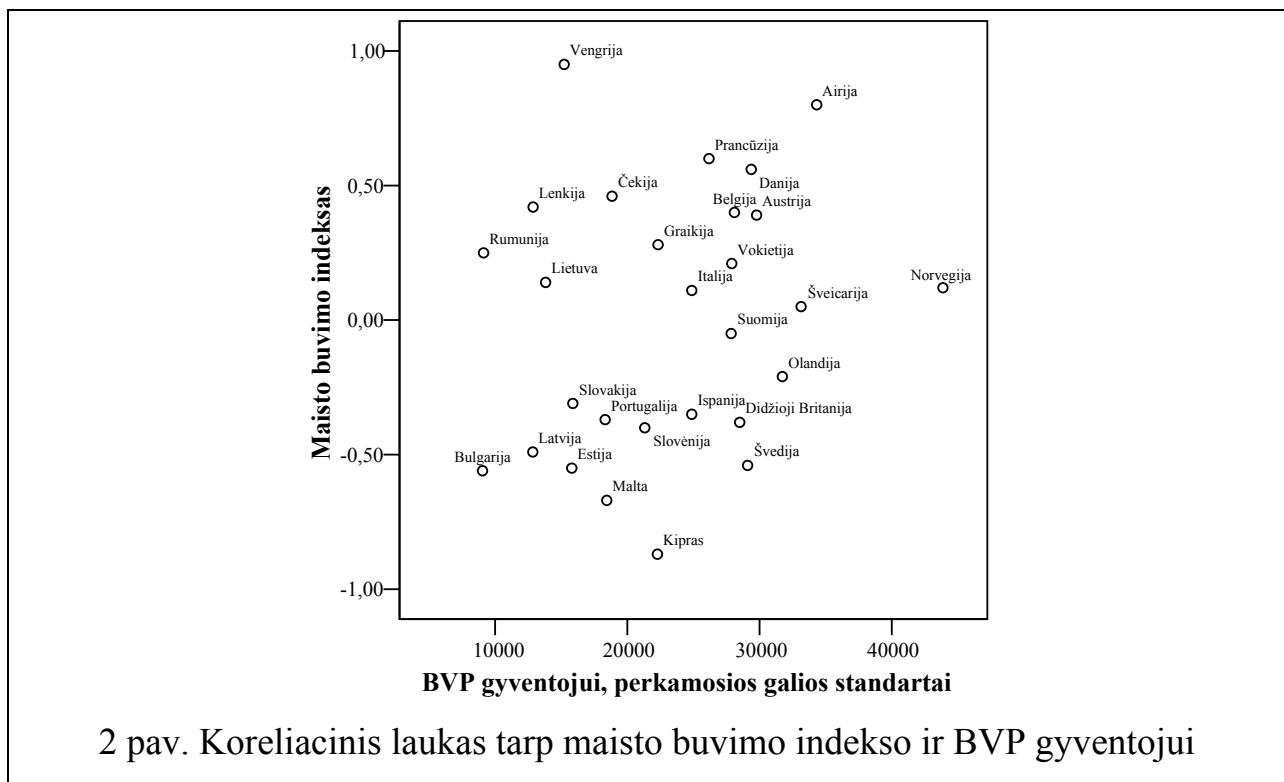
Pastebėtas vidutinio stiprumo ryšys tarp maisto prieinamumo ir stabilumo aspektų. Vadinasi maisto prieinamumas ir maisto kainų bei bendrų vartotojų kainų stabilumas aptariamam laikotarpiu priklausė nuo šalies ekonominio išsivystymo lygio. Be to, galima teigti, jog pastovios maisto kainos ir stabili ekonomika turi teigiamą poveikį maisto prieinamumui.

Apskaičiuota aprūpinimo maistu indekso reikšmė kinta nuo -0,87 Bulgarijoje ir Latvijoje iki 1,19 Šveicarijoje. Atsižvelgiant į aprūpinimo maistu indekso reikšmių pasiskirstymą buvo išskirtos tokios šalių grupės: mažo aprūpinimo maistu, kurių indekso reikšmė papuola į intervalą (-1, -0,25); vidutinio – (-0,25, 0,25); ir didelio – kurių indekso reikšmė yra 0,25 ir daugiau. Į mažo aprūpinimo maistu grupę pateko visos Baltijos šalys, dvi pietryčių Europos valstybės ir tokios mažos šalys kaip Malta ir Kipras. Vidutinio aprūpinimo maistu šalių grupei yra priskirsta 13 valstybių. Į šią grupę papuola kai kurios Rytų Europos šalys, dauguma Pietų ir Šiaurės Europos šalių.

Didžiausią įtaką integruotam aprūpinimo maistu indeksui turėjo stabilumo aspektas. Ši įtaka buvo didžiausia didelio aprūpinimo maistu šalių grupėje. Mažo ir vidutinio aprūpinimo maistu šalių grupėje antras pagal daromos įtakos didumą buvo maisto buvimo aspektas, tuo tarpu didelio aprūpinimo maistu šalių grupėje – maisto prieinamumo aspektas. Be to, buvo nustatyti tokie statistiškai reikšmingi koreliacijos koeficientai tarp: aprūpinimo maistu indekso ir maisto buvimo indekso

– 0,46; aprūpinimo maistu indekso ir maisto prieinamumo indekso – 0,75; aprūpinimo maistu indekso ir stabilumo indekso – 0,899. Tai reiškia, jog bendrą aprūpinimą maistu su maisto prieinamumo bei stabilumo aspektais sieja stipri teigiama tiesinė priklausomybė, o aprūpinimą maistu ir maisto buvimo aspektą sieja tik silpna teigiama tiesinė priklausomybė. Vadinasi didesnio aprūpinimo maistu šalyse nebūtinai tuo pačiu yra ir didesni maisto buvimo aspektą įvertinantys rodikliai ir atvirkščiai: pakankamai didelis maisto buvimas šalyje dar nereiškia, jog bus užtikrintas pakankamas aprūpinimas maistu. Tai ypač būdinga didelio aprūpinimo maistu šalių grupei, kuriose maisto buvimo indekso įtaka bendram aprūpinimo maistu indeksui yra pati mažiausia.

Tuo tarpu maisto buvimo aspektu geriausiai buvo įvertinta Vengrija, tačiau šioje šalyje maisto prieinamumas buvo mažesnis nei vidutiniškas. Vis dėlto galima pastebėti, jog visose mažo aprūpinimo maistu šalyse, išskyrus Lietuvą ir Rumuniją, maisto buvimo indeksas yra mažesnis nei vidutiniškas (žr. 2 pav.).

Nagrinėjant atskirus aprūpinimo maistu rodiklius tarp šalių galima pastebėti, jog tarp šalių labiausiai skiriasi maisto importo galimybės rodiklis, taip pat derlingo dirvožemio ir dirbančiųjų žemės ūkyje dalis.

Mažo aprūpinimo maistu šalių grupėje maisto gamyba yra mažesnė nei vidutiniška, išskyrus Lietuvą ir Rumuniją. Tačiau derlingo dirvožemio dalis yra žymiai didesnė nei kitose šalių grupėse. Mažiau derlingas dirvožemis yra tik Estijoje. Mažiausiai tarp šalių skiriasi maisto kainų lygis, kuris šioje šalių grupėje yra žemiausias. Vis dėlto maisto įperkamumas mažo aprūpinimo maistu šalyse yra mažiausias. Palyginti didelė yra maisto dalis vartotojų išlaidose. Didžiausia ji yra Lietuvoje (25 proc.).

Maisto kainos palyginti su pajamomis, o ypač bendromis vartotojų išlaidomis yra didesnės nei vidutiniškos. Be to, šioje šalių grupėje aptariamuoju laikotarpiu buvo didžiausias maisto kainų svyravimas. Vadinasi 2005–2008 m. maisto kainos daugiausiai pakilo mažo aprūpinimo maistu šalių grupėje. Didžiausi maisto ir bendrų kainų svyravimai buvo Latvijoje, Bulgarijoje ir Lietuvoje. Visais atvejais maisto kainų kilimas buvo didesnis nei bendra infliacija. Taigi būtent kylančios maisto produktų kainos galėjo sąlygoti mažesnę maisto prieinamumą.

Buvo paskaičiuotas *stabilumo indeksas*, kuris, kaip ir kiekvienas iš indeksų, bendru atveju susideda iš eilės rodiklių, įvertinančių mitybos būklę, maisto panaudojimą, maisto prieinamumą, maisto buvimą, kainų svyravimus, klimatinius veiksnius bei žemės ūkio potencialą. Maisto stabilumą atspindintiems rodikliams bei maisto buvimo rodiklių grupėms svoriai buvo paskirstomi tolygiai. Mūsų tyrime, kadangi maisto kainų ir ekonominė krizė paveikė apsirūpinimą maistu ypač neturtingų gyventojų, stabilumo rodikliais pasirinkti maisto kainų ir ekonominio stabilumo matai. Stabilumui matuoti buvo naudojamas kitimo (variacijos) koeficientas, kuris apskaičiuoja kainų kitimą vidurkio atžvilgiu. Jis taip pat buvo naudojamas lyginant skirtingų rodiklių reikšmių sklaidas. Mažesnė kitimo koeficiento reikšmė parodė didesnę stabilumą ir mažesnę duomenų sklaidą vidurkio atžvilgiu.

Labiausiai tarp Vakarų ir Baltijos bei Rytų Europos šalių skyrėsi stabilumo indeksas (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Aprūpinimo maistu indeksų ir jų sudarančių atskirų indeksų reikšmės Vakarų Europos ir Baltijos bei Rytų Europos šalyse

Šalių grupė	Maisto buvimo indeksas	Maisto prieinamumo indeksas	Maisto stabilumo indeksas	Aprūpinimo maistu indeksas
Vakarų Europos šalys	0,24	0,54	1,04	0,61
Baltijos ir Rytų Europos šalys	0,04	-0,48	-0,87	-0,44

Maisto buvimo aspektu Baltijos bei Rytų Europos šalys beveik nesiskyrė nuo nagrinėjamų 28 šalių vidurkio.

Nagrinėjant skirtingus aprūpinimo maistu rodiklius galima pastebėti, jog Baltijos ir Rytų Europos šalyse palyginti su Vakarų Europos šalimis buvo mažesni maisto tenkančio gyventojui, maisto gamybos, maisto importo galimybės rodikliai. Tačiau didesnis apsirūpinimo maisto produktais rodiklis, derlingos žemės ir dirbančių žemės ūkyje dalis. Lenkijoje yra didžiausia gyventojų dirbančių žemės ūkyje dalis.

Maisto dalis visame importe Vakarų Europos bei Baltijos ir Rytų Europos šalyse yra vienoda (vidutiniškai sudaro 6,7 proc.), tačiau Vakarų Europos šalyse yra daugiau nei triskart didesnės pajamos iš eksporto.

Galima teigti, jog apskritai Baltijos ir Rytų Europos šalyse yra ne tik mažesnė maisto gamyba, bet ir žymiai mažesnis maisto produktų suvartojimas. Tačiau skirtingų maisto produktų gamyba Vakarų ir Rytų Europos šalyse skiriasi (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Maisto produktų gamyba 1 gyventojui Europoje 2008 m., kg

Šalių grupė	Grūdai	Daržovės	Vaisiai	Galvijų mėsa	Kiauliena	Paukštiena	Karvės pienas
Europos šalys	622	110	109	17	49	21	325
Vakarų Europos šalys	494	88	86	23	68	20	402
Baltijos ir Rytų Europos šalys	898	89	59	8	27	19	230

Skirtingų produktų vartojimas tarp Europos Sąjungos šalių taip pat skiriasi ir dažniausiai priklauso nuo vietinės šių produktų gamybos. Baltijos bei Rytų Europos šalyse suvartojama daugiau grūdų, bulvių, bet mažiau mėsos ir vaisių. Tačiau grūdų vartojimas skiriasi ir tarp šių šalių. Pavyzdžiui, Estijoje grūdų suvartojama dvigubai mažiau nei Vengrijoje ir Lenkijoje.

Baltijos ir Rytų Europos šalyse yra dvigubai didesnė maisto dalis vartotojų išlaidose. Tai reiškia daug mažesnę maisto prieinamumą šiose šalyse. Daug prastesni yra ir kiti maisto prieinamumo rodikliai.

Išvados

1. Aprūpinimo maistu sąvoka apima šias aprūpinimo maistu dimensijas: a) maisto buvimą, b) prieinamą prie maisto, c) maisto panaudojimą, d) stabilumą, e) pažeidžiamumą.

2. Aprūpinimo maistu stokai šalyje įvertinti gali būti naudojamas vienas iš penkių būdų: Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos metodas, namų ūkių išlaidų tyrimai, maisto suvartojimo tyrimai, antropometrija bei gyventojų patirtimi pagrįstos aprūpinimo maistu stokos skalės.

3. Pastaruoju metu maisto kainos pakilo daugelyje Europos šalių, tačiau labiausiai jos išaugo Baltijos ir Rytų Europos šalyse, kuriose maisto prieinamumas ir prieš pakylant maisto kainoms buvo palyginti menkas. Kylančios maisto kainos reiškia gyventojų dietų prastėjimą bei perkamosios galios mažėjimą.

4. Žemės ūkio gamyba tradiciškai skatinama naudojant valstybės paramą. Europos Sąjungoje subsidijos žemės ūkio gamintojams teikiamos pagal Bendrąją žemės ūkio politiką. Dabartinė pasaulinė maisto krizė parodė tokios politikos, ypač smulkių ūkininkų skatinimo, svarbą aprūpinimui maistu. Liberalizuojant rinką svarbu užtikrinti, jog vietinė gamyba nebūtų smarkiai sumažinta, nes aprūpinimas maistu šalyje, visų pirma, priklauso nuo gamybos, o tik po to nuo importo galimybių ar vartotojų galimybių įsigyti maisto produktus.

5. Toliau analizuojant aprūpinimo maistu klausimus svarbu atsižvelgti ir į skirtumus tarp gamintojų ir vartotojų kainų. Dideli skirtumai tarp jų reiškia nepakankamas paskatas ir uždarbį žemės ūkio produktų augintojams, bei nepagrįstai dideles maisto kainas vartotojams.

Literatūra

1. Beddington, J. (2009). Global crisis to strike by 2030 // BBC News. – <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/7951838.stm> [2010 04 15].
2. Chung, K., Haddad, L., Ramakrishna, J., Riely, F. (1997). Identifying the food insecure: The application of mixed method approaches in India. International Food Policy Research Institute, Washington, D.C., USA. – http://books.google.com/books?id=79Z6hXN25rkC&pg=PA5&lpg=PA5&dq=Food+Security+Indicators&source=bl&ots=x1M8Gnlayg&sig=IFweNWKADsWrJRrVTgEEU9Djfx4&hl=lt&ei=1vuHS_WLJuPI_ga9tujpBg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBoQ6AEwAzg8#v=onepage&q=Food%20Security%20Indicators&f=true [2010 02 16].
3. Corbett, J. (1988) Famine and household coping strategies // World Development. No. 16.
4. Čiegis, R. (2004). Ekonomika ir aplinka: subalansuotos plėtros valdymas. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
5. Čiegis, R., Kulvelytė, B. (2010c). Europos šalių aprūpinimas maistu: tyrimo rezultatai // Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai.
6. Čiegis, R., Kulvelytė, B. (2010a). Maisto saugumas: ekonominis požiūris // Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai. T. 4, Nr. 1.
7. Čiegis, R., Kulvelytė, B. (2010b). Maisto saugumas: ekonominis požiūris (II) // Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai.
8. FAO. (2003). Food security at the national and household levels / Trade reforms and food security: Conceptualizing the Linkages. – <http://www.fao.org/DOCREP/005/Y4671E/y4671e05.htm#bm05.2> [2010 04 16].
9. FAO. (2008). Food Security Concepts and Frameworks: Concepts related to Food Security. – http://www.foodsec.org/DL/course/shortcourseFC/en/word/trainerresources/_learner-notes0412.doc [2010 04 16].
10. FAO. (2000). Guidelines for National FIVIMS. Background and Principles. IAWG Guidelines Series No. 1. Rome. – http://www.fao.org/DOCREP/003/X8346E/x8346e02.htm#P1_10 [2010 04 16].
11. FAO. (1983). World Food Security: a Reappraisal of the Concepts and Approaches. Director General's Report. Rome [2010 04 16].
12. Frankenberger, T. R., McCaston, M. K. (1998). From Food Security to Livelihood Security: The Evolution of Concepts. – http://www.iesam.org/html/docs/From_Food_Security_to_Livelihoods_Security.doc [2010 04 16].
13. Gross, R., Schoeneberger, H., Pfeifer, H., Preuss, H-J. A. (2000). The Four Dimensions of Food and Nutrition Security: Definitions and Concepts. FAO. – <http://www.foodsecurity.gov.kh/docs/ENG/Four%20Dimensions%20of%20FNS-Eng.pdf> [2010 04 16].
14. Hahn H. (2000). Conceptual Framework of Food and Nutrition Security. – <http://www.foodsecurity.gov.kh/docs/ENG/Conceptual%20Framework%20FSN.pdf> [2010 04 16].
15. Hendriks, S. L. (2005). The challenges facing empirical estimation of household food (in)security in South Africa // Development Southern Africa Vol. 22. No. 1.
16. Maxwell, S., Frankenberger, T. (1992). Household Food Security: Concepts, Indicators, Measurements: A Technical Review. New York, NY, USA and Rome, UNICEF and IFAD. – <http://www.ifad.org/gender/tools/hfs/hfspub> [2010 04 16].
17. Pérez-Escamilla, R., Segall-Corrêa, A., M. (2008). Food insecurity measurement and indicators. – http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S1415-52732008000700003&script=sci_arttext [2010 04 16].

18. Smith, L. C. (2003). The use of household expenditure surveys for the assessment of food insecurity / Measurement and Assessment of Food Deprivation and Undernutrition. FAO. Rome, Italy. – <http://www.fao.org/DOCREP/005/Y4249E/y4249e08.htm#bm08> [2010 04 16].
19. Smith, M., Pointing, J., Maxwell, S. (1992). Household Food Security: Concepts and Definition - An Annotated Bibliography//Household Food Security: Concepts, Indicators, Measurements: A Technical Review. New York, NY, USA and Rome, UNICEF and IFAD. – http://www.ifad.org/gender/tools/hfs/hfspub/hfs_3.pdf [2010 04 16].
20. Webb, P., Coates, J., Houser, R. (2002). Allocative Responses to Scarcity: Self-Reported Assessments of Hunger Compared with Conventional Measures of Poverty and Malnutrition in Bangladesh. – http://nutrition.tufts.edu/docs/pdf/fpan/wp13-allocative_responses.pdf [2010 04 16].
21. Wehrheim, P., Wiesmann, D. (2006). Food security analysis and policies for transition countries // eJADE - Electronic Journal of Agricultural and Development Economics. Agricultural and Development Economics Division (ESA), FAO. – <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/ah754e/ah754e00.pdf> [2010 04 16].
22. World Food Summit (1996). Rome Declaration on World Food Security. – http://www.fao.org/wfs/index_en.htm [2010 04 16].

FOOD SECURITY: CHALLENGES FOR EUROPEAN UNION COUNTRIES

Remigijus Čiegis¹, Birutė Kulvelytė²

¹ Klaipėda University, ² Vytautas Magnus University

Summary

Food security situation in EU countries is evaluated with reference to theoretical and empirical material. Aim of the article – to evaluate food security possibilities in European Union. Object of the article – food security. Methods used: analysis of scientific literature, method of descriptive statistics analysis. In the article according to the collected theoretical and practical material, the food security indicators in Europe countries are analysed and food security situation in Western Europe, Baltic and Eastern Europe countries is evaluated. The first part of this article considers the concept of food security. Food security concept involves these dimensions of food security: a) availability of food, b) access to food, c) food utilization, d) stability, and e) vulnerability. Research methodology is discussed in the second part of the article. Main food security indicators for comparison are chosen based on theoretical and analytical analysis. The third part of this article presents the evaluation of food security in Baltic and Eastern European countries.

Key words: availability of food Western Europe, Baltic and Eastern Europe countries food security, sustainable development, indicators.